

De manglende æsler (I)

Af IB JØRGENSEN

I dag og i morgen bringer vi to kronikker af lektor på Aalborg Universitetscenter, Ib Jørgensen. Han beskæftiger sig med den kapitalistiske økonomi, dens svagheder og dens mangler.

DE MANGLENDE ÆSLER. Hvem kender ikke den gamle vittighed om turisten, der kom til Mexico. Efter flere gange at have bemærket, hvorledes en mand kom ridende på et æsel, efterfulgt af kone og børn til fods, tog han endelig modet til sig og gik hen og spurgte en af æselrytterne:

»Hvordan kan det være, at det altid er jer mænd, der rider på æslerne, medens kvinder og børn må gå på deres ben?« Mexicaneren lettede forbløffet på sombre-roen og svarede med et lettere medlidende træk på skulderen: »Det er selvfølgelig fordi de ikke *har* nogen æsler!«

Det bliver mere og mere indlysende, at det er nøjagtig samme måde vi i vort økonomiske system behandler et stadigt stigende antal samfundsmedlemmer.

Når flere og flere får svære og sværere ved at få andel i de goder der produceres i samfundet, så forklares det ganske enkelt med, at de jo ikke har det arbejde og dermed de penge, som er en nødvendig forudsætning for adgang til deltagelse i det der betragtes som en normal tilværelse.

Og alle »ansvarlige« i samfundet er rørende enige om, at den eneste måde disse uheldi-

ge kan få løst deres problemer på, er ved at komme i arbejde, så de derved kan (for)tjene og leve som vi andre.

Lad det være sagt med det samme: Det kan naturligvis ikke med sikkerhed udelukkes, at det kapitalistiske system på een eller anden måde kan skaffe lønarbejde i 40 timer om ugen til de 31 millioner arbejdsløse vi i øjeblikket har i de 24 OECD-lande som er de mest fremskredne og velforsynede i den kapitalistiske del af verdenen. Et antal som er større end det samlede befolkningstal i Vesttyskland!

Men *hvis* det er dette man forestiller sig blandt de poli-

tikere, økonomer, virksomhedsledere m. fl., som udelukkende kan anbefale en øget produktion under inddragelse af de nu arbejdsløse, så *må* det være disse menneskers forbandede pligt at give os andre - som ikke kan tro på noget sådant - nogle mere håndgribelige og konkrete eksempler på, hvordan de forestiller sig, at denne udvikling skal finde sted.

De lidelser og afsavn som f. eks. i disse dage påføres de svage grupper i vort samfund, kunne måske i yderste nødsfald tolereres, hvis vi havde en ret høj grad af sikkerhed for, at de *samme* mennesker, som nu må bære byrder, som

er langt større end andre be-
folkningsgrupper, at de in-
den for en kort og overskuelig
fremtid ville få bragt deres
situation på højde med gen-
emsnittets, eventuelt med en
lille overkompensation for
kort, svie og smerte.

Ingen - jeg gentager ingen -
af de »ansvarlige« kan med
blot nogen grad af sandsyn-
lighed påvise, at det vil gå
således.

Den kapitalistiske økonomi
er ikke i sig selv en ideologi.
På samme måde som det ville
være halsløs gerning, at
bebrejde de mexicanske æs-
ler, at der ikke var nogle flere
af dem, så også børn og kvin-
der kunne komme op at ride,
på samme måde kan man ikke
bebrejde det kapitalistiske
system som sådant, at det
ikke kan sørge for alle. Det er
aldrig blevet sandsynliggjort,
ikke engang af dets varmeste
 fortalere, at det kapitalistiske
system ville udvikle sig auto-
matisk på en sådan måde, at
det med tiden ville lade alle
som er underlagt det få mu-
lighed for at leve et rimeligt
liv. På tilsvarende vis er der
ikke i det kapitalistiske sy-
stem indbygget mekanismer
som af sig selv sikrer fremti-
den for vore efterkommere.

Hvis nogle derfor på trods
af et voksende antal vidnes-
byrd om det modsatte tror at

det kapitalistiske system har
disse velgørende langtidsef-
fekter, hvis man så at sige
tror, at æslerne af sig selv vil
formere sig og stille sig til
rådighed for børn og kvinder i
Mexico, så kan man natur-
ligvis ikke bebrejde hverken
systemet eller æselracen.

Men hvis disse nogle på
basis af en sådan tro gennem-
trumfer forholdsregler som
systematisk rammer visse
grupper i samfundet og med
samme systematik er til for-
del for andre, så må man finde
sig i at blive krævet til regn-
skab. Man må også acceptere,
at der i samfundet tages sti-
gende tilløb til alternative
styringsmåder.

Den amerikanske nobelpr-
stager i økonomi fra 1973,
Wassily Leontief, har i en
artikel i New York Review of
Books (12/8-82) beskæftiget
sig med udviklingen i den
amerikanske og kapitali-
stiske økonomi. Han fremhæ-
ver, hvorledes den teknolo-
giske udvikling har overflø-
diggjort - og i stigende takt vil
overflødiggjøre - indsats af
menneskelig arbejdskraft i
produktionen. Altså: den ka-
pitalistiske økonomi er blevet
stadigt bedre til at *producere*
og i takt hermed er den på
vort nuværende teknologiske
stade blevet ringere og ringe-
re til at *fordele*. Derfor er en

politisk fastlagt indkomst-
 eller fordelingspolitik, iflg.
Leontief, den eneste fornufti-
ge vej frem. Men vel at mærke
en indkomstpøolitik af et
ganske bestemt mærke, helt
anderledes end det, vi her-
hjemme netop har set bragt
på markedet. Leontief siger:
»Selv om en drastisk generel
lønsenkning midlertidigt vil-
le kunne standse indførelsen
af arbejdskraftbesparende
teknologi, så vil udviklingen
fortsætte, medmindre ma-
skinstormeragtige hindrin-
ger sættes i vejen for indfø-
relsen af ny teknologi«.

Er vore politikere mon kla-
re over, at det de netop har
gennemført i Folketinget (en
drastisk generel lønsenk-
ning) i virkeligheden vil be-
tyde, at dansk industri vil
kunne sakke agterud i forhold
til udlandet? Vel at mærke,
hvis man der tager mere for-
nuftigt fat, hvad der godt nok
ikke er umiddelbar udsigt til.

Den indkomstpøolitik, som
netop er indført af den bor-
gerlige regering, har til for-
mål at få flere mennesker ind
i produktionen, for derved at
give dem adgang til de produ-
cerede goder. Dette medens
den »logiske« udvikling i det
kapitalistiske systems tekno-
logi dikterer: jo færre menne-
sker, jo større effektivitet og
produktivitet og dermed

større evne til at forsyne sam-
fundetsmedlemmerne med de
ønskede produkter.

Det er da også en helt, helt
anden form for indkomstpøoli-
tik Wassily Leontief anbefal-
er. Jeg citerer igen: »Den
indkomstpøolitik jeg tænker
på måtte supplere den falden-
de realløn som mange arbej-
dere og funktionærer modta-
ger for salget af deres tjene-
steydelser på arbejds-
kraftmarkedet. Den måtte
også beskytte selvstændige
håndværkeres, fagfolks og
små erhvervsdrivendes be-
skedne indtægter. Rent fak-
tisk har vi, med eller mod vor
vilje, påbegyndt en sådan
indkomstpøolitik ved gradvis
at ændre skattesystemet og
forøge de sociale ydelser, sy-
gehjælp, socialbistand og ar-
bejdsløshedsunderstøttelse. I
stedet for hastigt at blive
nedskåret, må disse systemer
omlægges og udvides således
at de mindsker afstandene
mellem dem, der er fuldt be-
skæftiget, delvis i arbejde,
pensioneret eller simpelt hen
arbejdsløse«.

*Hvordan hænger dette nu
sammen med arbejdsløshed
og vor tyngende gæld til ud-
landet. Dette er emnerne for
kronikken i morgen.*

IB JØRGENSEN

De manglende æsler (II)

Af IB JØRGENSEN

Arbejdsløsheden skal ikke afskaffes ved, at vi giver arbejde til de arbejdsløse i traditionel forstand. Der eksisterer ikke en sammenhæng mellem produktion og forbrug, som skulle give denne mulighed, skriver lektor Ib Jørgensen, AUC, i denne anden kronik om vort økonomiske system

VI SKAL IKKE AFSKAF-
FE arbejdsløsheden ved at skaffe de arbejdsløse arbejde i traditionel forstand. Vi skal afskaffe arbejdsløsheden som fænomen og begreb gennem en erkendelse af, at der ikke længer eksisterer en sammenhæng mellem produktion og forbrug, som i sig selv kan danne basis for et samfund, der giver de enkelte samfundsmedlemmer mulighed for et rimeligt liv, individuelt såvel som socialt. Dette vil indebære, at vi hverken udelukkende eller overvejende kan tildele visse samfundsmedlemmer magt til at forsyne sig og sine på baggrund af en central placering i selve den materielle vareproduktion.

En sådan løsning kan - og bør - ikke søges opnået pludseligt og over en bred bank. Men en første begyndelse kan og må være, at vi

er i stand til at sørge for alle på en rimelig måde allerede nu - og at vi så gør det. Ved på denne måde at gøre det nogenlunde lige attraktivt at være i eller uden for arbejdsprocessen vil der kunne komme en større cirkulation og udskiftning, hvilket vil medføre, at de bedst egnede og motiverede vil have lettere ved at finde frem til de arbejdsområder, hvor deres lyst og evner vil komme bedst til udfoldelse.

Til gavn for produktionen og dermed til gavn for samfundet som helhed. Produktion er her taget i ordets videste betydning. På en måde kan man sige, at vi således alle hele tiden vil være med i produktionen, men at der vil være forskel på hvor direkte og i hvilket omfang, vi på et givet tidspunkt deltager. Men som sagt - sådanne omlægninger må indledes i mindre

skala og måske eksperimentelt, før det kan brede sig til større dele af samfundet. Ved således at føre tvangselementet ud af arbejdet kan man også være helt sikker på, at alt ubehageligt arbejde (fysisk og psykisk skadeligt) meget hurtigt vil blive overtaget af teknologien, hvor dette ikke allerede er sket.

Jeg bør afslutningsvis sige noget om begrebet »gæld«, fordi dette i realiteten har fået en helt ny betydning for tankegangen blandt vore politikere, økonomer m. fl. Statsgælden og underskuddet på betalingsbalancen - som for størstedelens vedkommende skyldes lån og i stigende grad renter og renters rente - er jo den svøbe, hvormed den danske befolkning nu skal tvinges til at makke ret.

I den svenske film »Den enfoldige morder« er der en

gribende scene, måske filmens vigtigste. Den fattige fæster har fået henstand til juleaften med betaling af fæsteafgiften, hans gæld til fabrikanten og godsejeren. Han har skaffet pengene ved at sælge sin eneste ko, hvorved han har måttet give afkald på en væsentlig del af sin families levebrød. Godsejeren modtager de 300 kr. i sit hjem, som tydeligt viser, at han ikke mangler noget.

Han takker fæsteren og roser ham for hans viljestyrke: »Man kan, hvad man vil« siger han, idet han smider de tre hundredkronesedler ind i pejseilden. »Det var jo ikke for pengenes skyld, men for princippets må han forstå.«

Med den rolle, som de private banker spiller i verdensøkonomien i dag, er der al mulig grund til, at vi begynder at se noget mere indgående på, hvad det egentlig er,

der er ved at ske. Selv om vi antager, at det ville være *rimeligt*, kan det så også siges at være *fornuftigt*, at de sociale systemer i en lang række lande trues i deres grundlæggende struktur, fordi de tvinges til at leve op til nogle abstrakte gælds- og rentebetalingsaftaler? Kunne det ikke tænkes, at sådanne aftaler var indgået i en situation, hvor man ikke kunne overskue den kommende udvikling og dermed de konsekvenser, en afvikling på de oprindelige betingelser ville få? Der må og skal tages hul på en tilbunds gående analyse og belysning af disse problemer. Vi må vide helt præcis *hvem* det er, vi skylder penge, hvor pengene oprindeligt kom fra (var det f. eks. amerikanske eller tyske arbejderes opsparing eller et par oliesheikers merindtægt på olieprisen)? Vi må også vide, hvor stor en del af det skyldige beløb, der nu er renter eller renters rente, ligesom vi må vide, hvor og hvordan disse renter vil blive anvendt, når og hvis de tilbagebetales.

Det påstås hyppigt, at vor gæld til udlandet er et udtryk for, at »vi har levet over evne«! Det er uklart, hvem »vi« er i denne sammenhæng.

Mon ikke snarere det forholder sig således, at der i den internationale økonomi har været nogle behov for at skaffe sig fremtidige arbejdsfri indtægter gennem en udstrakt långivning. Her har Danmark været en højt prioriteret aftager af disse lån.

Fordi vi har et stabilt og et højproduktivt samfund. At vi nu - tilsyneladende - har vanskeligheder med at betale vor gæld tilbage, kan akkurat lige så godt skyldes, at de renteforventninger og -krav, der er blevet stillet i forbindelse med disse lån, har været urealistiske, dvs. af en størrelse og art som den kapitalistiske økonomi ikke har kunnet leve op til. Lignende erfaringer gøres i stigende omfang rundt omkring i den kapitalistiske verden. I den socialistiske med for den sags skyld, der hvor kapitalismen har fået rigtig godt fat. Eksempelvis har et land som Polen en gæld til vestlige banker og regeringer på omkring 160 milliarder kroner. Den polske regerings undertrykkelse af Solidaritet er naturligvis dikteret af mange krav: politiske, pres fra Sovjet, etc. Men en medvirkende årsag er, at hvis Solidaritet får magt til at forbedre de polske arbejderes situation, så vil det blive plat umuligt for Polen at afdrage på gælden til den vestlige kapitalisme, for slet ikke at tale om at få ny lån, som landet har desperat brug for, og som ikke kan opnås i nogle af de andre lande i sovjetblokken. I virkeligheden må vestlige finans kredse være helt tilfredse med Jaruzelskis politik. Af nøjagtig de samme grunde som har fået dem til at hilse Poul Schlüters ny lønindgreb velkommen. Principperne bliver fastholdt og renteindtægterne sikret.

IB JØRGENSEN